

Eidems syn på miljövård under socialism

Rolf Eidem har skrivit en artikel "Socialism och miljövård" vari han själv säger att det är spännande frågor om socialistisk planekonomi är bättre än kapitalistisk marknadsekonomi. Självt dömer Eidem socialismen som miljövårdare genom att referera en bok om miljövården i Sovjet skriven av en västerländsk, icke socialistisk person [Eidem 1974]. Detta tror jag är en oriktig metod för att få svar på frågan om det ena systemet är miljövänligare än det andra. Man blir nog tvungen att först grundligt penetrera vari de grundläggande skillnaderna, rent teoretiskt, ligger i de olika systemen och på basis av detta studera vilka lagbundna konsekvenser denna teoretiska skillnad får på respektive ideologis praktiska utformning.

Först vill jag börja med ett sammanfattande uttalande av Karl Marx: "Den kapitalistiska produktionen kan endast utveckla produktionstekniken och den samhällseliga organisationen genom att samtidigt förstöra all rikedomens urkälla — jorden och arbetaren." Men varför detta citat? Jo, för att förstå mitt resonemang måste man ha klart för sig att socialism har uppstått ur analyser av kapitalismens ofullkomligheter och brister. Det är alltså inte så att socialism och kapitalism är två teorier som skapats oberoende av varandra, där den ena prövas i Sovjet och den andra i västvärlden. Nej, socialismen är alltså en högre form av samhälle än kapitalismen. Marx brukade uttrycka detta sålunda: socialismen växer fram ur kapitalismens sköte, och har följaktligen inte kapitalismens inbyggda motsättningar orsakade av enskilt ägande med profitbegär och försäljning under fri konkurrens som drivkraft. Som motvikt har socialismen samhälleligt ägande med uppgift att producera för att

tillfredsställa behov och försäljningen sker utan konkurrens.

Jag skall här närmare belysa hur Sovjet har gjort vid lösandet av några miljöproblem och visa att motsvarande problem har en mycket mer komplicerad lösning i Sverige just därför att vi har kapitalism. Härvid är det viktigt att man inte låter sig förledas av att det begås lika stora miljömisstag i Sovjet som i Sverige. Detta är högst ointressant, man måste i stället noga studera hur man gör när man skall lösa problemen, det är här teorierna gör sig gällande.

Låt oss först titta på Bajkalsjön. Denna sjö har i flera år cirkulerat i västpappen som ett bevis på socialistisk rovdrift. Bajkalsjön har en yta på omkring 35 000 km² (Vänern har 5 500 km²). Bajkalsjön är alltså en mycket stor sjö, och tillika världens djupaste insjö. Det största hotet mot denna unika sjö var vattenavtappningen och nedsmutningen. Detta hände innan någon ens tänkte på miljövård vare sig i väst eller i öst.

Så fort miljön blev aktuell och kom upp i debatten vidtog Sovjet direkta konkreta handlingar. Beträffande det sjunkande vattenståndet så finns det nu ett konkret vattenregleringsprojekt omfattande bl a stora kanalbyggen som till år 2000 helt skall ha löst både Bajkalsjöns och Kaspiska Havets vattennivåproblem. Dessa projekt som är väldigt omfattande har föregåtts av många utredningar och dess resultat bygger helt på samhälleligt objektiva faktorer. Här finns det inget problem med privatägd mark eller skog eller ett fritt näringslivs hårda krav för att hålla sysselsättningen uppe. Beträffande föroreningarna så har de bl a berott på stora massa- och pappersindustrier och timmertransporter direkt på

sjön. Redan 1966 hade massa- och pappersindustrin i Bajkalsk helt slutat att släppa ut förorenat vatten och i dag är även världens största massafabrikskombinat i Bratsk helt fritt från förorenat avloppsvatten.

Detta har man kunnat göra tack vare att dessa fabriker inte arbetar under privatägande med fri konkurrens utan massaprodukterna har kunnat levereras ut i marknaden med de kostnader som de nödvändiga miljöåtgärderna fordrade. På samma grunder har man byggt dyra järnvägar och vägar att transportera timret på. Som jämförelse kan nämnas att i Sverige kan inte idag de svenska massafabrikererna arbeta med så fullständig rening som i Sovjet, just därför att deras produkter då inte skulle kunna hävda sig i den fria konkurrensen. Den som följer Koncessionsnämndens alla beslut vet hur styrda dess beslut är av industrins krav på konkurrensförmåga.

Låt mig vidare ta luftvärden i Moskva och ställa denna mot Stockholms. Följande praktiska åtgärder är vidtagna. a) Det finns 25 punkter inom Moskva stad för kontroll av luften. När något luftprov visar för dåliga värden vidtas praktiska åtgärder. Sådana kan vara utflyttning av industrier, hårdare krav på de industrier som blir kvar, övergång till gas, svavelfattigare kol. Hur förhåller det sig med Stockholm på dessa punkter?

b) Toxikologer fastställer säkerhetsgränser för över 300 olika miljöovärliga ämnen, som används inom industrin. Samtliga dessa värden ligger lägre än i Sverige. Sanitetsläkare utför kontrollen och deras föreskrifter är bindande för företagsledare. (Jämför gärna här vår nyligen antagna arbetsmiljöskyddslag.)

c) Sanitetstjänster och generalplansinstitutet har till uppgift att inrätta trädplanterade skyddszoner inom Moskvas stadsområde. Dessa zoner är upp till 500 meter breda.

d) bly i bensen är förbjuden, man övergår till gasdrivna lastbilar, man satsar hårt på kommunalkollektivtrafik, både tunnelbanor och trådbussar. Pris-

skillnaden mellan Moskva och Stockholm är direkt härresande.

Låt mig till slut något belysa hur socialismen som en högre samhällsform genomsyrat hela samhället som sådant bara genom att vissa allmänt kända krav på den kapitalistiska ekonomin inte finns på samma sätt under socialismen.

Marvikens ombyggnad till oljeaggregat motiverades med att vi måste utnyttja redan misslyckat nedlagda 500 miljoner kr. Myndigheterna gav dispens till skogsbolagen att använda hormoslyr för att de skulle kunna spara 500 miljoner kr per år. Sådana dispenser ger man inte i Sovjet. När man väl är medveten om ett miljöproblem, så åtgärdar man det. Något ekonomiskt tänkande i en konkurrenssituation förekommer inte. Vi hade problem med neurosedynet och kvicksilverbetat utsäde. Båda dessa var orsakade av att rikedomarna erhöles vid försäljningen. Industriernas behov av att få sälja gick före kravet på försiktighet och hänsyn till allmänheten. Båda dessa produkter överlämnades för försäljning till Sovjet men Sovjet avstod på grund av att det fanns vissa oklarheter med dess konsekvenser. Detta gjorde Sovjet trots att skördarna därmed blev 10—20 procent mindre. Det samhälleliga behovet fick gå före.

Det finns massor med liknande exempel. Alla arbetsmiljövärden är lägre i Sovjet än i Sverige, industriläkevärden är mycket mer utvecklade i Sovjet än i Sverige, arbetstider är kortare, pensionsåldrar lägre, arbetstakten människovänligare osv. Allt detta beror på att kravet inte är att ständigt öka produktiviteten och effektivisera arbetskraftsutnyttjandet. Socialismen erbjuder helt enkelt ett samhällssystem där miljön i vid mening kan skyddas och förbättras därför att ekonomiska konflikter inte lägger hinder i vägen.

Ingenjör *Odd Olofsson*
Nyköping

Referenser

Eidem, R., [1974], "Socialism och miljövärd" *Ekonomisk Debatt* årg 2, nr 2